

ΕΝΔΥΜΑΣΙΑ

ΜΙΚΡΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η πρώτη μορφή ενδύματος ήταν το δέρμα ζώου. Στην αρχαιότητα γίνεται πιο πολύπλοκο, εκφράζει μηνύματα, είναι διαφορετικό για τους άνδρες και τις γυναίκες, τις διάφορες κοινωνικές τάξεις, τους ιερείς και το στρατό. Κάθε φύλο είχε διαφορετικό τύπο ένδυσης Π.χ. των Αθηναίων ήταν μακρό, των Σπαρτιατών κοντό κλπ. Από την Αλεξανδρινή περίοδο καθώς και την κατοπινή ρωμαϊκή και βυζαντινή, δέχεται ποικίλες επιδράσεις. Παράλληλα, όμως, διατηρούνται οι τοπικές ενδυμασίες. Το μεσαίωνα θεμελιώνεται η μόδα ως συρμός. Η άρχουσα τάξη, οι ευγενείς, διαφοροποιούνται ενδυματολογικά από τον απλό λαό, πολλές φορές μάλιστα με προκλητικό τρόπο. Στη Γαλλία, ο τρόπος της ένδυσης ορίζεται με νόμο. Η μόδα αποτελεί βασική συνιστώσα της βιομηχανικής επανάστασης, με την αύξηση της παραγωγής και την ποικιλία των αγαθών.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ

1ο) Στον κοινωνικό χώρο

➤ Είναι δηλωτικό:

- i. της κοινωνικής θέσης του ατόμου, στοιχείο απαραίτητο της φυσικής και κοινωνικής «συνείδησης του εγώ» (αυτοσυνείδησης).
- ii. της επαγγελματικής ιδιότητας, π.χ. οι ένστολοι ιερείς, στρατιωτικοί, αστυνομικοί, γιατροί κλπ.
- iii. της συμμόρφωσης ή όχι στις κοινωνικές επιταγές, της αποδοχής ή όχι της κοινής γνώμης.
- iv. αν είναι άτομο μοντέρνο ή συντηρητικό.

➤ Οι άνθρωποι στις μέρες μας αγαπούν, εκτιμούν ή ερωτεύονται κάποιον όχι για την προσωπικότητά του και το χαρακτήρα του αλλά για την εμφάνισή του.

2ο) Στον πολιτικό χώρο

- i. Εκφράζει την πολιτική ιδεολογία π.χ. οι μελανοχίτωνες φασίστες.
Τα νεολαιίστικα κινήματα και τα διάφορα μουσικά είδη συνοδεύονται από χαρακτηριστικές ενδυματολογικές προτιμήσεις (π.χ. οι χίππυς, το ροκ, το χέβι μέταλ, οι περιθωριακοί νέοι κλπ.).

3ο) Στον πνευματικό χώρο

- i. Δηλώνει την ιδιότητα ενός επιστήμονα. π.χ. το επίσημο ένδυμα των

Πανεπιστημιακών ή των δικαστικών (τήβεννος κλπ).

- ii. Το ανέμελο και επιμελώς ατημέλητο στιλ πολλών διανοούμενων, καλλιτεχνών αφήνει να εννοηθεί ότι αδιαφορούν για τα εφήμερα και ασήμαντα και το ενδιαφέρον τους εστιάζεται σε άλλα σοβαρότερα και σημαντικότερα ζητήματα. Στις λαϊκές ενδυμασίες αποτυπώνεται ο λαϊκός πολιτισμός και η αισθητική αντίληψη του απλού λαού.
- iii. Οι ενδυματολογικές επιλογές δείχνουν την αισθητική του ατόμου, την ύπαρξη ή μη αυτογνωσίας, ενώ τα αξιολογικά κριτήρια των προτεραιοτήτων του, ιχνογραφούν γενικότερα την ταυτότητά του.

4ο) Στο θρησκευτικό χώρο

- i. Μέλη θρησκευτικών ή άλλων πνευματικών οργανώσεων έχουν ιδιαίτερη ενδυμασία (βλ. μπούρκα και τσαντόρ των Μωαμεθανών).
- ii. Στην αρχαιότητα, οι μάσκες και οι άλλες μεταμφιέσεις προσέδιδαν στο μεταμφιεσμένο θεϊκή δύναμη ή τις ιδιότητες αυτού που παρίστανε η μεταμφίεση.

5ο) Στον οικονομικό χώρο

- i. Δηλώνεται η οικονομική επιφάνεια όσων επισταμένως και ανελλιπώς παρακολουθούν τις επιταγές της μόδας.
- ii. Οι νεόπλουτοι εκφράζουν την οικονομική τους επιφάνεια με την επιλογή ακριβών ενδυμάτων.

6ο) Στον ψυχολογικό χώρο

- i. Το ένδυμα εξασφαλίζει αυτοπεποίθηση.
- ii. Εξωτερικεύει ή και καθορίζει την ψυχική κατάσταση και τα συναισθήματά του (η χαρά δηλώνεται με λευκά και γενικά ανοιχτόχρωμα ρούχα, η λύπη και το πένθος με τα σκούρα και τα μαύρα).
- iii. Αποκαλύπτει στοιχεία του χαρακτήρα του (φιλάρεσκος, ατημέλητος κλπ).

7ο) Στον εθνικό τομέα

- i. Με τις εθνικές ενδυμασίες δηλώνεται η εθνική ταυτότητα.

8ο) Άλλες χρήσεις

- i. Προφυλάσσει το σώμα από τις καιρικές αλλαγές.
- ii. Είναι μέσον πρόκλησης του άλλου φύλου.
- iii. Κρύβει σωματικές ελλείψεις ή τονίζει προτερήματα.
- iv. Η ενδυμασία καθορίζει τη συμπεριφορά του ατόμου και σχετίζεται με τη διεκπεραίωση ενός κοινωνικού ρόλου. Για παράδειγμα, το επίσημο ένδυμα σε κοσμικές εκδηλώσεις συνοδεύεται από σοβαρή συμπεριφορά, το ρούχο της εκδρομής από οικειότητα, απλότητα, κλπ.).
- v. Στο θέατρο, αποτυπώνει στοιχεία εποχής, αλλά και συμβάλλει στην κατανόηση του ψυχικού κόσμου του ήρωα.

ΤΟ ΦΟΡΕΜΑ

Κείμενο α' Η μαντίλα που διχάζει

Άννα Λυδάκη, Η μαντίλα που διχάζει, Τα Νέα, 24·02·2004.
(Η Άννα Λυδάκη είναι επίκουρος καθηγήτρια στο Πάντειο
Πανεπιστήμιο)

Πρωτογενώς το ένδυμα κάλυπτε και προφύλασσε το σώμα από τις δυσμενείς συνθήκες του φυσικού περιβάλλοντος -αργότερα περάσαμε στην ηθικοποίηση της ένδυσης και την καταδίκη του γυμνού σώματος. Εδώ όμως αρχίζει ένα παιχνίδι που δύσκολα θα το καταλάβαινε ένας εκμοντερνισμένος άνθρωπος, γράφει ο Μ.Γ. Μερακλής, εφόσον κάθε φορά, ανάλογα με τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και τις νοοτροπίες, διαφορετικά μέρη του σώματος επιτρέπεται να είναι γυμνά. Και, όπως σημειώνει η Μ. Ζάχου - Βρέλλη, ίσως σε καμιά άλλη έκφραση της ζωής η τάση και η λειτουργία της σκέψης και των συναισθημάτων δεν αποτυπώνεται τόσο καθαρά όσο στα ενδύματα, που διεκπεραιώνουν τον ρόλο ένωσης με το περιβάλλον ή ατομικής απομόνωσης από αυτό ...

Μίνι, μάξι, παντελόνι, σκωτσέζικη φούστα, σαλβάρι, φερετζές, χρυσοποίκιλτα βυζαντινά ενδύματα, γαλλικές περούκες, κρητική βράκα, μπούργκα, φούστες τσιγγάνικες κλαρωτές, μαντίλα για τις μουσουλμάνες, κρίκοι στη μύτη ή στα αυτιά και τόσες άλλες ιδιαιτερότητες στην ένδυση των ανθρώπων φανερώνουν την κοινωνική διάσταση του ενδύματος και την εκάστοτε καθώς πρέπει εμφάνιση. Κάποιες από τις παραπάνω ιδιαιτερότητες στην ένδυση των ανθρώπων διατηρούνται ακόμη, συνυπάρχοντας με τον δυτικό τρόπο ένδυσης, και κάποιες εξαφανίστηκαν. Άλλες προοδευτικά άλλαξαν μορφή, όπως το κόκκινο μαντίλι της Γαλλικής Επανάστασης που έγινε γραβάτα. Όμως κανείς δε σκέφτηκε ποτέ να απαγορεύσει στους Κρητικούς να φορούν τη βράκα ούτε στις γυναίκες στο Ρουμλούκι να καταργήσουν το κατσούλι με τις φούντες (παραδοσιακό κάλυμμα της κεφαλής) ούτε στις Καρπαθιώτισσες την πατροπαράδοτη φορεσιά με το καβάι (είδος πανωφοριού) που ακόμα και σήμερα φορούν -και όχι μόνο στην Όλυμπο αλλά και σε κάποιες συνοικίες του Πειραιά, όπως με πληροφόρησε η καρπαθιακής καταγωγής ηθοποιός Ρίτα Αυτού. Οι όποιες αλλαγές έγιναν προοδευτικά, χωρίς ρωγμές και άνωθεν διαταγές. Η βίαιη αλλαγή της ενδυμασίας είναι συνήθως επακόλουθο αλλαγής και του πολιτικού συστήματος και των θεσμών, όπως στην περίπτωση του Μεγάλου Πέτρου, που μόλις γύρισε στη Ρωσία επέβαλε το ξύρισμα της γενειάδας.

Ο γαλλικός νόμος που απαγορεύει τη μαντίλα στα δημόσια σχολεία γεννά σκέψεις και ερωτήματα. Κανείς, βέβαια, δεν αμφισβητεί τη δύσκολη θέση στην οποία μπορεί να περιέλθει ένα παιδί που αισθάνεται τα βλέμματα των συμμαθητών του πάνω του γεμάτα περιέργεια για το παράξενο ντύσιμό του και τη μαντίλα που καλύπτει το

πίσω μέρος της κεφαλής. Όμως αυτό δεν οφείλεται τόσο στο ίδιο το παιδί ή στους γονείς, οι οποίοι πιθανότατα επέβαλαν την μαντίλα, ούτε στο ίδιο το κάλυμμα που θεωρείται σύμβολο του φρονταμενταλισμού, όσο στη διαφορά που σχεδόν αυτόματα υπονοεί και μειονεξία. Και αυτό το γνωρίζουν οι άνθρωποι που ανήκουν σε ομάδες οι οποίες διαφέρουν από το κυρίαρχο πρότυπο της ευρύτερης κοινωνίας.

Εβδομηντάχρονος Τσιγγάνος μου είχε πει: «Όταν βγούμε έξω η γυναίκα μου δεν φοράει τσιγγάνικα, αλλά στο σπίτι τα βάζει». Η πείρα του τον έχει διδάξει ότι η ευρύτερη κοινωνία δεν ανέχεται το διαφορετικό και, αν θέλουν να επιβιώσουν στον σύγχρονο κόσμο, θα πρέπει να αρνηθούν την ιδιαίτερη ταυτότητά τους, να προσαρμοστούν στα πρότυπα ένδυσης και συμπεριφοράς που προβάλλονται επιτακτικά. Και γυναίκα στο Ζεφύρι μού εκμυστηρεύτηκε ότι η δεκατετράχρονη κόρη δεν θέλει να πηγαίνει στο σχολείο γιατί εκεί δεν μπορεί να φοράει τσιγγάνικα ρούχα, όπως επιθυμεί η ίδια, καθώς πλησιάζει σε ηλικία γάμου σύμφωνα με τα πρότυπα της τσιγγάνικης κοινωνίας - την κοροϊδεύουν τα άλλα παιδιά.

Το ελληνικό σχολείο, οπωσδήποτε, είναι ανοιχτό και δεν απαγορεύει ούτε τη μαντίλα στις μουσουλμάνες ούτε τα τσιγγάνικα ρούχα. Όμως αυτό καθαυτό με τους κανόνες του, το πρόγραμμα, κυρίως το κρυφό και άρρητο, επιβάλλει πρότυπα και στερεότυπα. Απευθύνεται σε μια ομοιογένεια ανύπαρκτη και ο κοινωνικός χώρος λειτουργεί καταναγκαστικά -ακόμη και όταν επικαλείται το δικαίωμα του ανθρώπου στο αυτόβουλο, προδιαγράφει και επιβάλλει συγκεκριμένες μορφές συμπεριφοράς.

Τα τελευταία χρόνια, καθώς η πραγματικότητα της πολυπολιτισμικής πόλης προβάλλει έντονα, γίνεται λόγος για «ένταξη», «ενσωμάτωση», «αποδοχή», «του άλλου» κ.λπ. Εν τούτοις αυτές οι ίδιες οι λέξεις υποκρύπτουν μηνύματα που οφείλουμε να διαλευκάνουμε: Η ένταξη υπονοεί την υπαγωγή ενός στοιχείου σε ένα ήδη διαμορφωμένο όλο, που έχει τους δικούς του κανόνες και αρχές -άρα βασική προϋπόθεση για την ένταξη είναι η απεμπόληση χαρακτηριστικών που είναι ασύμβατα προς τις αρχές, τις αξίες και τους κανόνες του όλου. Για τους «ανένταχτους» το μόνο που επιφυλάσσεται είναι το περιθώριο. Πίσω από την απαγόρευση της μουσουλμανικής μαντίλας, κρύβονται ίσως και άλλα πράγματα που οφείλουμε να τα δούμε. Φαίνεται πως ο δυτικός τρόπος ζωής προκρίνεται με έπαρση («εμείς ξέρουμε, θα σας βοηθήσουμε για το καλό σας») και τείνει να επιβληθεί εξαλείφοντας κάθε διαφορά. Όμοια όπως είχε συμβεί με τους Ινδιάνους, τους Αβοριγίνες και τόσους άλλους που, αφού οι αποικιοκράτες έκαναν ό,τι μπορούσαν για να τους εξαφανίσουν από προσώπου γης, αποφάσισαν με κροκοδείλια δάκρυα, κινηματογραφικές ταινίες και εκδηλώσεις να δείξουν τη μετάνοιά τους. Ίσως όλα τα περί πλουραλισμού να είναι «έπεα πτερόεντα» και ένας πολιτισμός, ο δυτικός, να προβάλλει ως ο ανώτερος όλων, όπως ακριβώς και παλαιότερα ...

Κείμενο β' Η φορεσιά των Χασίων

Αγγελική Χατζημιχάλη, Η ελληνική λαϊκή τέχνη, εκδ.
Μέλισσα.

Το πουκάμισο είναι από άσπρο χοντρό μπαμπακερό ύφασμα που το ύφαιναν, το έραβαν και το κεντούσαν μόνες τους οι γυναίκες. Μια μάνα, ένα μονοκόμματο ίσιο φύλο -μάκρος 2,20 μ. με όλο φάρδος του υφάσματος 0,34 μ.- σχηματίζει την πλάτη και το μπροστινό, χωρίς ραφή στους ώμους. Το κάθετο άνοιγμα της τραχηλιάς φτάνει ως κάτω από τη μέση και στο λαιμό έχει ένα μικρό γιακαδάκι 0,04 μ. φάρδος. Στα δύο πλαϊνά, για να φαρδαίνουν στο κάτω μέρος, μπαίνουν δύο λαγκιόλια, δύο λοξά κομμάτια που το καθένα έχει μάκρος 0,91 μ, φάρδος 0,06 μ. στη μασχάλη και 0,24 στον ποδόγυρο. Τα μανίκια, ραμμένα κάθετα, φτάνουν ως τον καρπό με φάρδος ενάμιση φύλλο, μισό μέτρο περίπου.

Το πουκάμισο είναι κεντημένο σταυροβελονιά ή πισωβελονιά με λεπτές πολύχρωμες μάλλινες και μεταξωτές κλωστές, στριμμένες διπλές στο αδράχτι, τα μπιντέμια. Τις κλωστές για το νυφιάτικο κέντημα τις έστριβαν ακόμα πιο πολύ, για να σχηματίζονται έτσι κομπάνια και τα ονόμαζαν γκούλια. Τα πουκάμισα των Χασίων είναι ένα από τα πιο διαλεχτά υποδείγματα της ελληνικής κεντητικής.

ΘΕΜΑΤΑ

- 1ο)** Να γράψετε την περίληψη του α' κειμένου σε 110 με 130 λέξεις.
- 2ο)** Με ποιο τρόπο τεκμηριώνει η αρθρογράφος του α' κειμένου τη θέση ότι με την «ένταξη» εννοείται η απεμπόληση των προσωπικών στοιχείων των μειονοτήτων και η ενσωμάτωσή τους στην επικρατούσα αντίληψη;
- 3ο)** Να απαντήσετε στις παρακάτω λεξιλογικές ερωτήσεις (α' κείμενο)
- i. περιβάλλοντος, ηθικοποίηση:**
 - ✓ να γράψετε τα συνθετικά της κάθε λέξης.
 - ✓ να χρησιμοποιήσετε το β' συνθετικό σε δυο νέες σύνθετες λέξεις
 - ✓ να γράψετε μια παράγωγη για καθεμιά από αυτές τις νέες λέξεις
 - ii. εξαφανίστηκαν, απαγορεύει:**
 - ✓ να γράψετε ένα συνώνυμο και ένα αντώνυμο για την κάθε λέξη.
- 4ο)** να χαρακτηρίσετε τη χρήση της γλώσσας (δηλωτική ή συνυποδηλωτική) στο β' κείμενο και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.
- 5ο)** Ποια είναι η μέθοδος/ τεχνική της περιγραφής στο β' κείμενο;

6ο) «Για τους “ανένταχτους” το μόνο που τους επιφυλάσσεται είναι το περιθώριο» Να αναπτύξετε σε μια παράγραφο 100 – 150 λέξεων την παραπάνω φράση.

